

DÂRÜLFÜNUN EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

Tamamı kırk dokuz sayı ve sekiz cilttir. III. cildin 2-3, 4-5. sayılarıyla V. cildin 1-2, 3-4 ve 4-5. sayıları bir arada yayımlanmıştır. V. ciltte 4. sayı mükerrer görünmekle beraber muhtevaları farklıdır. Başlangıçta düzenli olarak iki ayda bir neşredilen mecmuanın I. cildinin 6. ve son sayısı Kânunusâni 1332 (Ocak 1916) tarihli. Bu sayıdan iki ay sonra yayımlanan ve üzerinde "sene 2, Mart 1333/1917, sayı 7" ibaresi bulunan nüshadan sonra mecmuanın 1. serisinin yayımı Mart 1922 tarihine kadar durdurulmuştur. Bu tarihte çıkan 1. sayı ile II. cilde ve 2. seriye başlandığından Mart 1333/1917'de yayımlanan ve 1. serinin son sayısı olan nüsha herhangi bir cilde dahil edilememektedir.

1. sayıda kapağın iç yüzünde "Tahrir Hey'et-i İdâresi" başlığı altında Mehmet Ali Aynî, Leiman Haupt, Gize, Ziya Gökalp'in, kâtip olarak da Kâzım Şinâsi'nin adları zikredilmiştir. Mecmuanın yazı kadrosu, az sayıdaki yabancı ilim ve fikir adamı dışında hemen hemen İstanbul Dârülfünunu Edebiyat Fakültesi müderrislerinden meydana gelmektedir. İlk serisi büyük boy, daha sonra orta boy olarak neşredilen mecmuanın her sayısı 80-120 sayfa arasında değişmektedir. Az olmakla birlikte bilhassa ilk sayılarda resim, harita ve çeşitli şekillere de yer verilmiştir.

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, yayımlandığı ilk yıllarda üzerinde fazlaca durulan Türkçülük akımının ilmi doğrultudaki yayın organlarından biri durumundaydı. Bundan dolayı mecmuada Türk tarihiyle Türk edebiyatı ve inançlarına ait çoğu monografi mahiyetinde uzun incelemeler yer almaktadır. 1926 yılına kadar bu özelliğini koruyan mecmua, felsefe konularının ağırlık kazanmasıyla giderek bir felsefe mecmuası görünümüne bürünmüştür.

Mecmuanın belli başlı yazarları ve önemli yazıları şunlardır: M. Fuad Köprülü, "Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerinde Tesirleri" (II, sy. 1 [Mart 1338], s. 1-30), "Gevheri" (VII, sy. 1 [Temmuz 1929], s. 84-126), "Habîbî" (VIII, sy. 5 [Eylül 1932], s. 86-133); Ziya Gökalp, "Türk İli-Eski Türklerde Din" (I, sy. 5 [Teşrînisâni 1332], s. 458-474); İzmirli İsmail Hakkı, "İslâm İctimaiyyatı" (II, sy. 3 [Temmuz 1338/1922], s. 177-186), "Sanat ve Metafizik" (a.y., s. 223-259), "Türk Feylesofu Fârâbî" (V, sy. 3-4 [Kânunuevvel 1927], s. 235-277); Avram Galanti, "Türkiye ve Elisine-i Sâmîy-

ye" (I, sy. 6 [Kânunusâni 1332], s. 567-580); Ahmed Refik, "Osmanlı Devrinde Râfîzîlik ve Bektaşîlik (1558-1591)" (VIII, sy. 2 [Nisan 1932], s. 21-59), "Hicrî On Üçüncü Asırda İstanbul Hayatı" (VIII, sy. 4 [Temmuz 1932], s. 3-35), "Türk İdaresinde Bulgaristan" (VIII, sy. 6 [İkinciteşrin 1932], s. 62-96); Yusuf Şerif, "Fransız Natüralizmi, Natüralizmin Menşeleri, Nazariyesi" (VIII, sy. 5 [Eylül 1932], s. 54-85) ve bu makalenin devamı olan "Natüralist Hareket" (VIII, sy. 6 [İkinciteşrin 1932], s. 97-118); Ferid Bey, "Kınalızâde Ali Çelebi" (I, sy. 4 [Eylül 1332], s. 357-379); Ali Macit, "Beşerî Coğrafyada Yaşama Tarzları" (VII, sy. 1 [Mayıs 1929], s. 1-37); Halil Nimetullah, "İptidai Zihniyet" (V, sy. 3-4 [Kânunuevvel 1927], s. 151-208); Mustafa Şekip, "Froydizm" (IV, sy. 6 [1926], s. 365-415).

Mecmuanın bilhassa ilk sayılarının sonunda "Tercüme Kısmı" başlığı altında zaman zaman Batılı ilim ve fikir adamlarından tercüme edilen ilmi ve fikrî yazılara da yer verilmiştir. Bunlar arasında bilhassa Ahmed Naim'in Paul Janet'den çevirdiği "Felsefe Bir İlim midir?" (I, sy. 1 [Mart 1332], s. 71-97), "Felsefenin Birkaç Yeni Tarifi" (I, sy. 2 [Mayıs 1332], s. 198-221) ve George Simel'den tercüme ettiği "İctimaiyyatın Ülkesi" (VIII, sy. 4 [Tem-

muz 1932], s. 54-73) adlı yazıları önemlidir. Mecmuada "Kitâbiyat Tahlilleri", "Bibliyografya", "Yeni Neşriyat", "Tenkit", "Yeni Neşrolunan Kitaplar" adı altında kitap tanıtma yazıları da bulunmaktadır.

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası harf inkılâbı üzerine Mayıs 1929'dan itibaren (c. VII, sy. 1) yayımına Latin harfleriyle devam etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası [koleksiyonu], DİA Ktp., nr. 28; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* (İstanbul 1966), İstanbul 1979, s. 428; Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara 1972, s. 391; Hasan Duman, *Katalog*, s. 78-79; TDEA, II, 440.

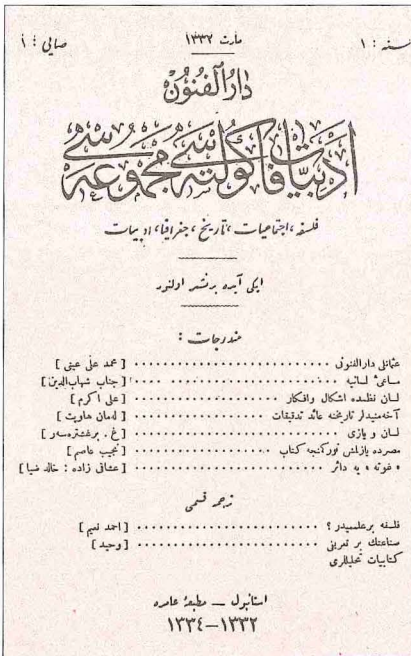
NURETTİN ALBAYRAK

DÂRÜLFÜNUN
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

İstanbul Dârülfünunu
İlâhiyat Fakültesi tarafından
1925-1933 yılları arasında
çıkarılan ilmi mecmua.

Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu ile Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi kapatılıp yerine Haziran 1924'te Dârülfünun'da İlâhiyat Fakültesi kurulmuş, fakültenin idare heyetince bir yıl sonra mecmuanın yayımına başlanmıştır. İlk sayısı Teşrînisâni (Kasım) 1925'te, son sayısı Şubat 1933'te çıkan mecmuanın tamamı yirmi beş sayıdır. Başlangıçta her yıl dört sayı çıkarılması kararlaştırılmış, ancak mecmuanın periyodik düzeni beşinci yılda yedi sayının yayımlanması ile bozulmuştur. Harf inkılâbına kadar Arap alfabesiyle on sayı (1-10), 1928'den sonra Latin alfabesiyle on beş sayı (11-25) çıkarılmıştır. Her iki dönemde de mecmuanın ebadı, yazı puntosu ve kapak düzeni aynen korunmuş, 11. sayıda Dârülfünun amblemi kaldırılarak yerine birtakım geometrik şekiller konmuş, 19. sayıdan itibaren yeni harflerle aynı amblem tekrar kullanılmıştır. Mecmuanın 5 ve 6. sayıları birlikte basılmıştır. Harf inkılâbından önce çıkarılan sayılarda belirli bir sayfa ve forma düzeni olmayıp ilk on bir sayıdaki sayfa sayıları farklıdır (Meselâ 1. sayı 192 sayfa, 2. sayı 220 sayfa, 3. sayı 314 sayfadır). Dergi 11. sayıdan 21. sayıya kadar seksen sayfa, 21. sayıdan sonra da altmış dört sayfa çıkmıştır. Mecmuanın Arap alfabesiyle neşredilen sayıları 1958, Latin alfabesiyle çıkarılan sayıları da 1171 sayfa olup tamamı 3129 sayfadır.

Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası'nın ilk sayısının kapağı

Mecmuanın yayın politikasında, içinde bulunulan dönemin şartlarından doğan siyasî polemiklere girilmeden objektif bir yol takip edilmiştir. Ancak yazarlar yine de dinî, tarihî, içtimai ve felsefî problemlere akademik ve ilmi bir yaklaşımla, dikkati çekmeyecek şekilde makalelerin içinde cevap vermeyi uygun bulmuşlardır.

Derginin sürekli yazar kadrosu Mehmed Ali (Ayni), İzmirli İsmail Hakkı, Mehmed Şerefeddin (Yaltkaya), Yusuf Ziya (Yörükân), Mehmed Emin (Erişirgil), Mehmed Şemseddin (Günaltay), Halil Nime-tullah (Öztürk) ve Hilmi Ömer (Budda) başta olmak üzere Abdülkadir (İnan), Abdül-baki (Baykara), Halil Hâlid (Çerkes Şeyhî-zâde), İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Kıvâmüddin (Burslan), Mehmed İzzet (Mete), Mustafa Şekip (Tunç), Necmeddin Sâdık (Sadak), Nüreddin (Selçuk) ve Zâkir Kâdirî'den (Ugan) oluşmaktadır. Bunlardan hayatta kalanlar, 1949'da kurulan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde aynı çizgiyi takip eden ilmi bir derginin (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi) yayımını gerçekleştirmişlerdir.

Mecmuada yayımlanan makalelerde, derginin alt başlığında belirtilen tarihî, içtimai, dinî ve felsefî kaydına bağlı kılındığı görülür. Dergide İslâm felsefesi-ne geniş yer ayrılmış olup bunun yanında İslâm tarihi, Türk ve İslâm sanatları tarihi, dinler tarihi ve kelâm konularına da öncelikle yer verilmiştir. Buna karşılık tefsir, hadis, fıkıh gibi şer'î ilimlerle doğrudan ilgili yazılar yok denecek kadar azdır. İzmirli İsmail Hakkı'nın İslâm felsefesi, M. Şerefeddin Yaltkaya'nın kelâm ve Yusuf Ziya Yörükân'ın mezhepler tarihine dair kaleme aldıkları makalelerin o günkü Türk toplumunun içinde bulunduğu dinî-siyasî kargaşalıklarla yakından ilgili olduğu görülmektedir.

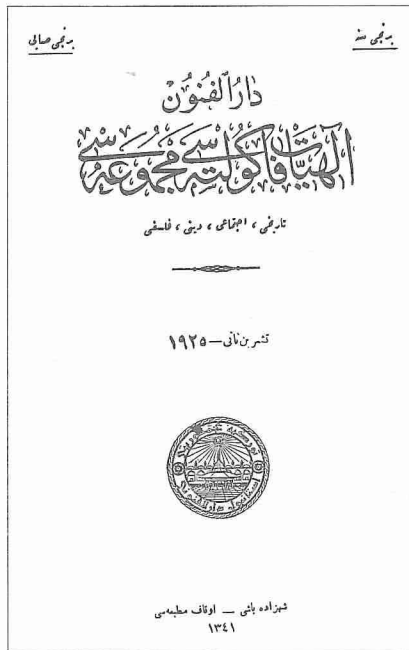
İzmirli İsmail Hakkı'nın felsefe tarihi açısından büyük önem taşıyan "İslâm'da Felsefe Cereyanları" (sy. 12-25, 1929-1933) adlı kitap hacmindeki makalesinin yayımı on dört sayı devam etmiştir. Burada, Grek-Roma düşünce sistemlerinin desteklendiği bir dönemde İslâm düşünce sisteminin menşei teşkil eden Selefler, mütekellimler, felsefeciler, mutasavvıflar ve Bâtınîler'den başlayarak VII. (XIII.) yüzyıla kadar olan felsefe akımları ele alınmıştır. İzmirli'nin bunun dışında, İslâm dünyasında fikirleriyle uzun süre etkili olan İbnü'l-Heysem (sy. 4, 1926), Ebû Bekir el-Bakillânî (sy. 5-6, 1927), İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî (sy.

9, 1928) ve Ebû Ali Miskeveyh (sy. 10-11, 1928-1929) gibi düşünürlerin biyografilerini ve felsefî görüşlerini ele alan incelemeleri de yayımlanmıştır.

M. Şerefeddin Yaltkaya'nın "Mu'tezile ve Hüsn-Kubh" (sy. 2, 1926), "Yezidîler" (sy. 3, 1926), "Fâtımîler ve Hasan Sabâh" (sy. 4, 1926), "Nâsir-ı Husrev" (sy. 5-6, 1927), "Karâmita ve Sinan Reşidüddin" (sy. 7, 1928), "Bâtınîlik Tarihi" (sy. 8, 1928), "Kerrâmîler" (sy. 11, 1929) gibi bâtınî düşünceyi işleyen makaleleri dikkati çekmektedir. Bu düşüncenin bir başka cephesini oluşturan, Yusuf Ziya Yörükân'ın "Anadolu Alevîleri ve Tahtacılar" (sy. 8, 1928) ile "Tahtacılar" (sy. 12, 13, 14, 15, 19, 20, 1929-1931) adlı makaleleri diğerleriyle bir bütün oluşturmakta, bu da mecmuanın belli bir yayın politikası takip ettiğini göstermektedir. Yörükân'ın "Ebû Dülef Seyahatnâmesine Göre Orta Asya Türk Boyları" (sy. 22, 23, 24, 1932) adlı seri makalesi Orta Asya'daki Türk toplulukları bakımından önem taşımaktadır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "Türk Sanatlarının Tedkikine Medhal" (sy. 2, 1926) ve "Türk Yazılarının Tedkikine Medhal" (sy. 5-6, 1927) adlı makaleleri konularında önemli çalışmalardır. Halil Hâlid Bey'in W. Ricwey ve Yâkub Artin Paşa'dan çe-

Dârülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası'nın ilk sayısının kapağı

virdiği "Türk Hilâlinin Aslı" (sy. 2, 3, 1926) adlı iki ayrı makalede, Türk-İslâm dünyası için amblem olan hilâl-yıldız ile ilgili dikkate değer bir iddiaya yer verilmiştir. Mecmuada yer alan diğer bir makaleler grubu ise psikoloji, sosyoloji ve kültür antropolojisi içerisinde ele alınabilir.

Dergide Mösyö Dumézil, Durkheim, Frazer, Theodule Goumperte, F. Leroux, Lévy-Bruhl, T. Noldecke, Dominique Parodi, Theodore Ribot, William Ricwey, A. A. Semenow, Sir Thomas Arnold ve Yâkub Artin Paşa gibi yabancı ilim adamlarının çalışmalarından da tercümeler yer almaktadır.

Aynı dönemde yayımlanan Dârülfünun'un diğer fakültelerine ait mecmualar arasında (Fen, Edebiyat, Tıp ve Hukuk fakülteleri) oldukça önemli bir yeri bulunan bu derginin 1933'te İlahiyat Fakültesi'yle birlikte kapanması büyük bir kayıp olarak nitelendirilmiştir.

Dârülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası bir yüksek lisans tezi çalışması-na konu olmuş, 1992 yılında tamamlanan araştırma yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Cihat Tunç, "Cumhuriyetin 50. Yılında Kelâm İlmi Sahasındaki Çalışmalar", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 50. Yıl, Ankara 1973, s. 294; İbrahim Ağah Çubukçu, "İslâm Felsefesi ve Bu Alanda Cumhuriyet Devrinde Çalışmalar", a.e., s. 191-198; Ahmet Koca v.dğr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Bibliyografyası (1949-1975), Ankara 1978, s. 135-150; H. Widmann, Atatürk Üniversite Reformu (trc. Aykut Kazancıgil — Serpil Bozkurt), İstanbul 1981, s. 35; Ali Arslan, Dârülfünun'dan Üniversite'ye Geçiş (doktora tezi, 1991), İÜ Ed.Fak. Tarih Seminer Kitaplığı; Hamit Er, İstanbul Dârülfünunu İlahiyat Fakültesi Mecmuası, Hoca ve Yazarları: 1924-1933, İstanbul 1993; Z. Fahri Fındıkoğlu, "İlahiyat Fakültesi Kurmak", Selâmet Mecmuası, sy. 57, İstanbul 1948, s. 15.

HAMİT ER

DÂRÜLHADİS

(دار الحديث)

Hadis öğrenimi için kurulan medrese.

"Yer, mekân, ev" gibi anlamlara gelen dâr ile hadîs kelimesinden oluşan dârü'l-hadîs "hadis okutulan yer" demektir. Bu müesseselere "dârü's-sünne", "dârü's-sünneti'n-nebeviyye" veya "dârü's-sünneti'l-Muhammediyye" adı da verilmiştir.

H. Peygamber'in Mekke döneminde ilk dersleri verdiği Erkam b. Ebû'l-Er-